

SPEEF

JUBILEUMSTIDSKRIFT FÖR SVERIGES MURNINGS- OCH PUTSENTREPRENÖRFÖRENING
SEPTEMBER 2006

HANTVERK MED TRADITIONER I UTVECKLING

SPEF

MURNINGS- & PUTS-
ENTREPRENÖRERNA

Jubileum 40 år

Under efterkrigstiden tog byggandet fart i Sverige. Bostadsbristen var näst intill akut. Även resandet tog fart igen och på Grand Hotel i Stockholm fanns det ett stort behov av rum, främst med tillhörande badrum. Under 1951 och 1952 utformades och byggdes därför två nya våningar med 67 rum på hotellet. Inredningsarbetet gick under namnet "Swedish Modern".

På bilden ovan ser vi två murare som arbetar på taket till Grand Hotel. Bilden är tagen den 11 september 1951 och herrarna på bilden heter Erik Bengtsson (till vänster) och Nisse Östlund.

INGEN 40-ÅRS KRIS I SIKTE

Året var 1966 då Sveriges Television sände sin första sändning i färg. Det var också året då det första exemplaret av det svenska stridsflygplanet Saab 37 Viggen visades och den amerikanska bilmodellen Chevrolet Camaro presenterades. 1966 bildades dessutom SPEF. Miljonprogrammet som skulle bygga bort bostadsbristen var i gång och näringslivets strukturuomvandling pågick med full kraft. Behovet av en branschförening som kunde stödja hantverksintresset och föra de mindre företagens talan var stort. Mycket har hänt sedan föreningen bildades, men behovet av en sammanhållande branschförening har knappast blivit mindre genom åren. Jag gläds åt den utveckling som skett under dessa 40 år, men ser samtidigt fram emot allt vi ska ta itu med inför 50-årsdagen. Någon 40-årskris är definitivt inte i sikte.

Den första uppgiften är att skapa en enad röst för de små- och medelstora specialföretagen. Det gäller både för de branschegna frågorna och de generella småföretagarfrågorna. Byggsektorn dras ofta över en kam trots att förhållandena är väldigt olika. Ett rättvist regelverk som beaktar de små företagnas vardag är mycket viktigt. Utrymmet för en stor administrativ överbyggnad är begränsat, inte minst inom hantverksyrkena där de flesta företagarna också arbetar i kärnverksamheten.

Nästa uppgift är att positionera de mindre företagen inom Sveriges Byggindustrier. Skillnaderna mellan stora och små företag är viktiga även här. Mindre företag har till exempel svårare att balansera säsongsvariationer, men det tar avtalen inom byggbranschen inte hänsyn till. Det är angeläget att få ett avtalsregelverk som är anpassat efter detta, främst för de små företagen som inte har alternativa jobb att sätta folk på.

För det tredje måste bransch-

förbunden hitta ett sätt att förhålla sig till utländsk arbetskraft. För de större företagen är det inga problem att till exempel ha dotterbolag utomlands, men för småföretagaren är situationen annorlunda. Och hur går det med kvalitetssäkring enligt svenska normer om arbetet utförs av utländsk arbetskraft? Frågorna rycker närmare för varje dag.

Den fjärde uppgiften är vidareutbildningen av arbetsledning och murare. Den garanterar att medlemsföretagen kan konkurrera med kvalitet och utbildade specialister istället för med timpriser. SPEF's "egna" kurser i mur & puts klass 1 är och förblir en grundstomme för alla företag i branschen. Yrkeskunnandet är oerhört viktigt i vår bransch. Även om det kommer fram nya och enklare metoder finns det en grundkunskap som bara den som är yrkesutbildad har.

Slutligen, den femte prioriterade uppgiften, handlar om hur andra ser på oss. Allmänheten, inte minst ungdomar som står i begrepp att välja yrke, måste bättre förstå SPEF's arbetsområde. De ska förstå att murning och putsning är breda och intressanta yrkesområden med en lång historia. Att det är yrken som ger utrymme för kreativitet och utpräglad lagkänsla. Det är jätteviktigt att vi kan föra fram våra yrken i positiv dager, för att företagen ska kunna rekrytera yrkeskunnig arbetskraft.

Anders Drakes

Anders Drakes
Ordförande

Innehåll

- 4 EN NY BRANSCHORGANISATION FÖDS
- 6 SLANGUTRYCK I MUR- OCH PUTSBRANSCHEN
- 7 HOT OCH MÖJLIGHETER I FRAMTIDEN
- 8 EN BLICK I BACKSPEGELN
- 9 SYMASKINSFÖRSÄLJAREN SOM SYNAD BRANSCHEN I SÖMMARNA
- 10 STOLTA HANTVERKARE MED RÖTTERNA I MEDELTIDEN
- 14 PUTS PÅ SVENSKA OCH ITALIENSKA
- 15 MORFARS POJKE
- 16 VÅR TIDS RÄTTVIKSALLARE
- 17 SVERIGES BETONGLADY
- 18 TRENDIGA FASADER
- 21 MIKAEL SPANAR ÖVER FASADEN
- 22 MED PERSONALEN I FOKUS
- 24 ROMANFIGURER, ÄVENTYR OCH VINPROVNING PÅ ÅRSSTÄMMAN 2006

**SPEF JUBILEUMSTIDSSKRIFT GES UT AV
SVERIGES MURNINGS- OCH PUTSENTREPRENÖRFÖRENING**
BESÖKSADRESS: Storgatan 19
POSTADRESS: Box 5054, 102 42 STOCKHOLM
TELEFON: 08-698 58 00 **TELEFAX:** 08-698 59 00
HEMSIDA: www.spef.org
ANSVARIG UTGIVARE: Anders Drakes
REDAKTÖR: Annica Holmberg
PRODUKTION: Burson-Marsteller
FORM: Grand Central
TRYCK: Alfaprint 2006

OMSLAG: Foto: Antina-Maria Hessel
Mur- och putstraditionen på Gotland hålls vid liv genom duktiga hantverkare som Daniel Sjöberg (till vänster) och Ronny Hövling. Sedan början av 1990-talet jobbar de på Byggnadshyttan på Gotland, en av SPEF:s senaste medlemmar som med vördnad restaurerar Gotlands 92 medeltida kyrkor, ringmuren och ruinerna i Visby.

En ny bransch

Året var 1966. I Medborgarhuset i Örebro hade ett antal män samlats, alla med den gemensamma nämnaren att de var verksamma inom mur- och putsindustrin. Ett trettiotal firmor från hela Sverige fanns representerade och det stod snart klart att trots geografiska avstånd brottades de i mångt och mycket med samma problem och samma glädjeämnen. Mötet resulterade i instiftandet av en ny branschorganisation för landets mur- och putsentreprenörer.

Den 6 maj grundades Svenska Putsentreprenörföreningen, till vardags oftast kallad för SPEF. Initiativet till den nya branschföreningen togs av Ernström & Co och Mosaikbolaget, som var Ernström & Co's dotterföretag i Örebro. En av förgrundsgestalterna under detta avgörande möte var Gerhard Hobohm, direktör på Ernström & Co. Det var han som bjöd in till mötet och han fungerade också som värd vid besöket på Mosaikbolaget och i Ernströms laboratorium i Örebro. I samma laboratorium demonstrerades även mekaniserad putsning av ingenjörerna Ture Hedström och Lars Erik Wargsjö.

Första styrelsen

En styrelse utsågs för de närmaste tre åren. Ordförande var Allan Olsson i Stockholm och vice ordförande var Sven Persson från Malmö. Som sekreterare valdes Lars Zetterberg från Stockholm och som kassör Stig Björnebro, även han verksam i Stockholm. Slutligen valdes Albert Svensson från Kumla till suppleant. Under detta första möte i Örebro utformades riktlinjerna för SPEF's verksamhet. Viktiga grundstenar för den nya organisationen var aktuella branschfrågor och information samt den tekniska forskningen. Denna stora dag för svenska mur- och putsentreprenörer avslutades med en festlig middag på Stora Hotellet i Örebro.

Ordföranden genom tiderna

Årtal	Namn	Arbetsplats
1966-1972	Allan Olsson	Fasadputs Allan Olsson AB
1973-1974	Lennart Svensson	Göteborgs Puts AB
1975-1976	Sven Persson	Puts & Kake AB
1977-1980	Olov Säll	Byggnads AB Olov Säll- BABOS
1981-1988	Lennart Engberg	Renova Bygg AB
1989-1990	Leif Larsson	Byggnads AB Harry Berglund
1991-1998	Lennart Engberg	Renova Bygg AB
1999	Roland Karlsson	AB Karlssons Fasadenovering
2000-2004	Tore Korp	Murverket i Värmland AB
2005-	Anders Drakes	Puts & Plattsättnings AB

Anders Drakes

Startade i byggsvängen som snickare i slutet på 60-talet. 1976 kom han till P&P. Släppte vartefter hammaren och 1990 köpte han och några kollegor P&P. I den ve-

van tog han också sitt första SPEF-uppdrag.

Varför tog du uppdraget?

Jag har alltid tyckt att föreningens verksamhet varit till nytta för mig som egenföretagare. Så efter många år i styrelsen och med den erfarenheten i ryggen tackade jag ja när valberedningen ställde frågan till mig.

Vad vill du uppnå?

Fortsätta arbetet med att förbättra villkoren för specialföretagen inom

mur- och putsbranschen. Och att behålla och förbättra branschens status, bland annat via utbildning.

Ditt roligaste minne?

Mycket har varit roligt genom åren. Ett roligt minne är när en styrelseledamot på studieresa i New York tog på sig rollen som reseledare och frågade en NY-bo "Can we go there by underwear?". I övrigt alla

våra sammankomster med högt i tak och mycket skratt.

Råd till ung entreprenör?

Att inte blanda ihop den privata ekonomin med företagets om det är möjligt.

Och att söka sig till SPEF så fort som möjligt, för att träffa kollegor som brottas med allt det som du annars kan uppfatta som bara dina egna problem.

Sven Persson

Byggnadsingenjör från Skåne. Idag pensionär.

Varför tog du uppdraget?

Jag var med och bildade föreningen och vi roterade ordförandeskapet mellan oss. Det föll sig naturligt så.

Vad ville du uppnå?

Jag ville att föreningen skulle ge teknisk och ekonomisk rådgivning till medlemmarna. Vi var ju helt självfinansierade då och behövde ett forum för att utbyta erfarenheter.

Ditt roligaste minne?

Vi hade alltid trevliga tillställningar tillsammans med våra fruar i sam-

band med styrelsemötena. Det finns många glada ålagillan som vi höll här hos mig i Åhus. Och så bildade vi Old Chairmans Club!

Råd till ung entreprenör?

Ta till dig den erfarenhet som finns runt omkring dig och minns att du aldrig blir helt utlärdd.

Det räcker inte med att kunna

muraryrket, du måste också kunna ekonomi och administration – det ska du ta hjälp med. Ta det lugnt och väx försiktigt. Kom ihåg att personalen är din bästa resurs – ta hand om dina anställda!

ganisation föds

Tore Korp

Byggnadsingenjör från Karlstad som aldrig lagt två stenar bredvid varandra. Drog igång en mur- och putsfirma 1992

som han lämnade 2006. Idag tar han uppdrag för sitt gamla företag och jobbar ungefär halvtid med det. Expert på Ekshäringar.

Varför tog du uppdraget?

För att hjälpa föreningen.

Vad ville du uppnå?

Parollen var medlemsnytta. Kon-

kret handlade det om att få föreningens ekonomi i balans och att föreningen skulle kunna hjälpa sina medlemmar. Vi jobbade t ex fram anbudsbilagor och mätregler som varit till bra hjälp i det vardagliga arbetet.

Ditt roligaste minne?

Det är roligt hela tiden. Roligast var kanske att vi fick skriften "Rätt murat och putsat" klar.

Råd till ung entreprenör?

Gå med i SPEF och jobba för föreningen. Då lär du dig mycket av dina kollegor och konkurrenter.

Lennart Svensson

Byggnadsingenjör och tidigare ägare av Göteborgs FasadPuts. Jobbade kvar i styrelsen ett par år efter att han sålt sitt företag.

Pensionär på heltid sedan år 2000.

Varför tog du uppdraget?

Jag var visserligen ganska ny i föreningen men tyckte där fanns en fin anda. Allan Olsson som var ordförande ville avgå och det var inte så många som var beredda att ställa upp. Då föll det sig naturligt för mig.

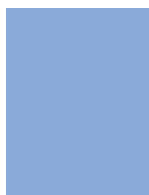
Vad ville du uppnå?

Jag hade två hjärtefrågor. Den ena gällde utbildningen av föreningens medlemmar och deras anställda. Där gjorde vi mycket. Den andra gällde att förbättra det tekniska samarbetet med våra leverantörer. Det var också en viktig SPEF-uppgift.

Ditt roligaste minne?

Det har varit så många, jag vet inte vilket som är det roligaste.

Lennart Engberg

Civilingenjör som har deltagit i SPEF's styrelsearbete under 19 år, varav 16 år som dess ordförande. Första kontakten

med SPEF togs 1978 då hans byggföretag, Renova Bygg AB, köpte ett dotterbolag som bland annat hade putsarbeten som specialitet och var medlem i SPEF. 1980 valdes Lennart Engberg till suppleant i SPEF's styrelse och året därefter tillträdde han som nyvald ordförande. Ett ordförandeskap som han axlade fram till 1988. Efter tre år valdes han åter till styrelseordförande och kom då att verka som ordförande fram till 1998.

Varför tog du uppdraget?

Min första kontakt med SPEF var på årsstämman i Malmö 1979. Vid en internationell murverkskonferens i Washington i oktober 1979 träffade jag ordföranden Olov Säll och de båda tidigare ordförandena i föreningen Sven Persson och Lennart Svensson, som delgav mig sina positiva erfarenheter av SPEF. Jag valdes till suppleant på stämman i maj 1980. Under en god middag med valberedningens ledamöter före 1981 års stämma över-

talades jag att ställa upp som kandidat till ordförandeposten i SPEF.

Vad ville du uppnå?

Det fanns flera områden som jag ansåg viktiga för SPEF att engagera sig i.

Några av de viktigaste områdena var:

1) Vidareutbildning av medlemsföretagens anställda

Det var självklart för mig, med några års erfarenhet som utbildare vid LTH, att intensifiera SPEF's satsningarna på utbildning för ökad kompetens hos företagsledarna och andra anställda i medlemsföretagen. Kursverksamhet blev därför en viktig del under framförallt min första period som ordförande med veckokurser inom bland annat områdena Entreprenadjuridik, Marknadsföring, Ekonomistyrning och Personligt ledarskap.

2) Marknadsföring av SPEF

En viktig uppgift för SPEF's styrelser under årens lopp har varit att sprida kunskap om föreningen. 1990-91 genomfördes en omfattande marknadskampanj riktad till beställare, konsulter, arkitekter samt myndigheter. Kampanjen medförde på olika sätt ett ökat in-

tresse för föreningen och dess verksamhet. En positiv effekt var att några beställare i sina anbudsunderlag började införa bestämmelser om att entreprenörer för mur- eller putsningsarbeten skulle vara anslutna till SPEF.

En ständigt återkommande fråga var hur SPEF skulle kunna öka sitt medlemsantal. En undersökning som utfördes i samband med marknadsföringskampanjen visade att 70-80 företag kunde betraktas som specialistföretag inom mur-och putsningsområdet och därför var "meriterade" att tillhöra föreningen. Att intresset bland dessa företag var svalt berodde säkert dels på att SPEF's krav för medlemskap ansågs för höga, dels på att man ifrågasatte vad man kunde uppnå genom ett medlemskap. Kravet på att man också skulle vara medlem i Byggförbundet för att vinna medlemskap i SPEF utgjorde hinder för flera intresserade företag. Efter många diskussioner i styrelsen och på årsstämmor bestämdes 1997 att detta krav skulle tas bort. Därefter har antalet nya medlemmar ökat och SPEF kan glädjande nog idag anses vara en landsomfattande förening för de mest framgångsrika specialistföretagen inom mur- och putsningsområdet.

3) Utvecklingsarbete inom mur- och putsningsområdet
Genom tekniska kommitténs och enskilda medlemsföretags nära samarbete med de företag som tillverkar och levererar material, maskiner och annan utrustning har SPEF fått möjlighet att påverka utvecklingen av nya produkter. Det har varit viktigt, liksom SPEF's deltagande i olika kommittéer och arbetsgrupper i branschen.

Ditt roligaste minne?

Samvaron med kolleger under gemyntliga former har gett mig många fina minnen, men att plocka ut något av dem som det roligaste och återberätta det är omöjligt.

Råd till ung entreprenör?

1) Var ärlig i din affärsverksamhet.

2) Inse att nöjda kunder är den bästa reklam för ditt företag. Sträva efter att göra perfekta jobb. Om det någon gång misslyckas och felet är ditt företags – rätta till felet utan dröjsmål och utan kostnad för din kund.

3) Satsa på vidareutbildning av dina anställda inklusive dig själv.

Slanguttryck i branschen

Slang

bom
bondmurning
elefantbajs
futs
futt
fåglar på snöret
giljotin
kadäscha
kastrull
knekt
kupa

Det samma som

*hållighet – ej fast puts
inte så noga
dåligt bruk
2 fogar över varandra
matservering
tafs på mursnöret
redskap att kapa tegel med
skånska
blandare
vinkel vid käpp uppställning
bod*

Slang

köttsida
löp-kopp-rullskift
mas kanits
mura skruv
mursmäcka
myrgång
padda
pettring
pirra
rissle
rulle
runka
slevdräng
slonkan
sluring
snut
stjärtlapp
sudda

Det samma som

*baksida tegel
olika murnings-alternativ
elementpensel
sakna ett skift vid murning
kvinna som bär tegel och bruk
ytliga sandkorn vid puts
murslev
1/2-sten eller lärling
tegelkärva
sälla sand
hink
röra om i bruket
murare
slangen
smörja slangen
kanits
hörn förstärkning
filta tunnputs*

svärd

långt slipstål

tegeltravare

murare

trekis

3/4-sten

vattskramling

putsutförande

HOT OCH MÖJLIGHETER I FRAMTIDEN

SPEF-logotypen är snudd på ett kvalitetsmärke som garanterar att de anslutna medlemsföretagen utför arbeten av hög kvalitet. Kvalitet är A och O för hantverksföretag som lever på sitt yrkeskunnande, men samtidigt menar Bengt Flyman som är ”hedersleverantör” i SPEF att det finns en risk i att helt fokusera på hantverket och därmed glömma bort administrativa uppgifter och personalfrågor.

Under början av 1980-talet arbetade Bengt Flyman som divisionschef på Ernströmgruppen. Ernströmgruppen var ett familjeföretag som startades 1917. 1923 blev familjen Hobohm delägare i Ernström. Gerhard Hobohm var mannen som startade SPEF och genom honom kom Bengt Flyman därför tidigt i kontakt med SPEF. I dag är Bengt Flyman pensionär sedan två år tillbaka, men han har fortfarande ett starkt intresse för SPEF’s frågor och många tankar kring vad som kan göras för att ytterligare stärka medlemsföretagens förutsättningar att lyckas under det nya seklet som nu har inletts.

Brinner för hantverket

Till skillnad från många andra i SPEF är Bengt Flyman inte utbildad hantverkare, utan han är istället handelsstudent med universitetsutbildning. 1963 började han som innesäljare på Cementa i Malmö och det blev språngbrädan in i byggbranschen. Den bakgrunden ger honom en delvis

annan syn på de framtida utmaningar som nu ligger för fötterna på SPEF’s medlemsföretag.

– Det största framtidsproblemet är att många chefer inte tänker företagsanpassat. De brinner för hantverket som de många gånger har lärt sig sedan unga år av sina egna föräldrar, men de saknar en grundläggande utbildning i hur de ska leda ett företag, påpekar Bengt Flyman.

Rekryteringsproblematik

Omvärlden förändras och konkurrensen hårdnar. Anpassning och vidareutveckling är lösenord för de företag som kommer att lyckas. Samtidigt hävdar Bengt Flyman att det är viktigt att tillvarata gammal erfarenhet och ta med denna kunskap in i 2000-talet.

– Vi måste ta vara på de gamla medarbetarnas yrkeskunskaper så att de inte går förlorade med all ny teknik, påpekar Bengt Flyman.

Här tycker han att SPEF har en viktig funktion att fylla. Ett förslag är att tillsätta en grupp, med både leverantörer och entreprenörer, som arbetar med dessa frågor. Parallellt med utmaningen att inte förlora de äldre medarbetarnas kunskaper finns det växande rekryteringsbehovet.

– Vi måste ta tag i nyrekryteringen av ungdomar. Ålderskurvan är mycket skrämmande. Det är oerhört viktigt att vi får in ny arbetskraft i ett skede när det fortfarande finns äldre medarbetare kvar, säger Bengt Flyman.

Viktig sammanhållning

Enligt Bengt Flyman är sammanhållningen inom föreningen en av de absolut främsta fördelarna med SPEF och också en av de viktigaste funktionerna i framtiden. Många av medlemsföretagen är mindre företag och det är viktigt att de har en gemensam röst som kan föra fram deras åsikter och kämpa för deras frågor. Tillsammans blir de starka.

– Samarbetet inom föreningen har utvecklats mycket bra under åren, konstaterar Bengt Flyman. Men det som är bra kan bli ännu bättre, och

det finns ingen anledning att slå sig till ro och sluta arbeta för en starkare sammanhållning inom föreningen. Bengt Flyman har tänkt en hel del på hur föreningen kan vidareutvecklas.

– Jag tycker att vi ska utveckla det goda samarbetet ytterligare. Man kan till exempel titta igenom produkterna och utveckla produkttegenskaperna och användningsteknik gemensamt.

Specialiserade entreprenörer

De senaste 40 årens samhälls- och yrkesutveckling har givetvis satt sina spår och mycket har hänt sedan Bengt Flymans chef tog initiativet till en branschförening för Sveriges mur- och putsentreprenörer.

– Det har skett förändringar inom såväl leverantörs- som entreprenörsledet. Idag finns det färre företag i leverantörsledet. De stora företagen köper upp de mindre. När jag tittar på entreprenörerna tycker jag att det har blivit en mer uttalad specialisering av arbetsuppgifter. Och det är nog en helt riktig utveckling, för jag tror att specialistkunskap är framgångsfaktorn idag, säger Bengt Flyman.

Uppfylla kraven

Han påpekar också att föreningen har gjort ett enastående arbete under de 40 år som passerat sedan starten och att SPEF idag är näst intill ett varumärke som de flesta känner till. Föreningens möjligheter att växa ännu mer och bli ännu starkare är stora, men den luttrade ekonomen kalkylerar som vanligt med riskerna och höjer ett varnande finger.

– Det är viktigt att dom är observanta när dom tar in nya medlemmar och aldrig tummar på kraven. Alla företag som ansluts som medlemmar måste uppfylla de krav som specificeras i medlemsstadgarna. Medlemsantalet ska inte öka för att det ger mer pengar i kassan eller för att det ser bra ut i medlemsmatrikeln utan för att fler och fler företag ser fördelarna i att vara med i en stark förening som symboliserar hög kvalitet, avslutar Bengt Flyman samtalet.

SPEF’s årsstämmor 1968–2006					
År:	Ort:	Hotell:	År:	Ort:	Hotell:
1968	Jönköping		1989	Malmö	SAS Royal Hotell
1969	Stockholm		1989	Stockholm	Byggentreprenörerna (extra stämma)
1970	Stockholm		1990	Karlstad	Hotell Gustaf Fröding
1971	Stockholm		1991	Ronneby	Ronneby Brunn
1972	Stockholm		1992	Skövde	Knistad Herrgård
1973	Stockholm		1993	Halmstad	Hotell Tylösand
1974	Malmö	Hotell St Jörgen	1994	Åtvidaberg	Hotell Stallet
1975	Stockholm		1995	Göteborg	Sheraton Hotell
1976	Stockholm		1996	Västerås	Plaza Hotell
1977	Göteborg	Hotell Opalen	1997	Linköping	Frimurarehotellet (extra stämma)
1978	Malmö	Restaurang Översten	1997	Helsingborg	Marina Plaza
1979	Malmö	Hotell Kronprinsen	1998	Öland	Sunwing Ekerum
1980	Göteborg	Hotell Norge	1999	Halmstad	Hotell Hallandia
1981	Stockholm	Hotell Birger Jarl	2000	Skövde	First Resort Billingeus
1982	Stockholm	Byggförbundet	2001	Kalmar	Hotell Witt
1983	Jönköping	Hotell Portalen	2002	Stockholm	Grand Hotel Saltsjöbaden
1984	Helsingborg	Nordv. Skånes Byggförening	2003	Varberg	Varberg Stadshotell & Asian Spa
1985	Gävle	Sara Hotell Winn	2004	Ystad	Hotell Saltsjöbaden, Ystad
1986	Göteborg	Park Avenue Hotell	2005	Norrköping	Elite Grand Hotell
1987	Uppsala	Sara Hotell Gillet	2006	Skövde	Knistad Herrgård
1988	Eskilstuna	Sara Hotell Eskilstuna			

EN BLICK I BACKSPEGELN

Lars-Erik Wargsjö har just kommit tillbaka från morgondoppet i Vejbystrand. Havet ligger som en spegel och ännu en varm dag har tagit sin början. Om några dagar fyller Lars-Erik Wargsjö som blev en av de första medlemmarna i SPEF 80 år. Nu känns tiden med föreningen avlägsen, men det betyder inte att den är bortglömd.

Det finns mycket annat som är viktigt för Lars-Erik Wargsjö idag. Som att få tillräckligt med tid för barn och barnbarn. Föreningslivet i Örebro på vintrarna. Golf-rundorna som är ett bra sätt att hålla kroppen i trim. Och så ett och annat samtal med aktiva putsentreprenörer som vill få råd från en veteran.

Av de gamla kamraterna i SPEF finns fortfarande några kvar även om de sällan träffas. Lars-Erik Wargsjö nämner Sven "Puts" Persson från Malmö och Lennart Svensson. Allan Olsson från Stockholm och Albert Svensson från Kumla som var andra goda vänner som tyvärr inte finns i livet längre.

Garanterad kvalitet

När SPEF bildades arbetade Lars-Erik Wargsjö med produktutveckling på Ernström & Co i Örebro, som var en av landets två stora putsleverantörer. Ernströms specialprodukt var serponitputs och konkurrenten Stråbruken i Stockholm arbetade med terracitputs. Gerhard Hobom som var VD på Ernström var med och

grundade SPEF och han såg föreningen som ett bra sätt att öka marknadsandelen för mur- och putsarbeten. Kvaliteten skulle kunna garanteras hela vägen från bruk till färdigt arbete.

Viktigt samspel

De första medlemsföretagen kom också från Ernströms kundkrets, men redan efter en tid breddades föreningen till att även inkludera terracitföretagen. Sedan blev det en snabb medlemsökning. Det var de små företagen som ofta grundats av en entreprenör som kom från mursidan. Där gick företagen ofta i arv. Och det var de lite större fasadföretagen som ofta grundats av byggnadsingenjörer. Själva idén, att samla både materialtillverkare och byggföretag i samma förening, är särskilt viktigt inom denna del av byggindsutrin menar Lars-Erik Wargsjö.

– Ska ett putsjobb bli bra gjort handlar det om ett samspel mellan material, teknik och utförande. Allt det här måste haka i varandra för att resultatet ska bli rätt, påpekar Lars-Erik Wargsjö.

Föreningen kom därför att spela en viktig

roll, både för att bibehålla hög kompetens i medlemsföretagen och för att utveckla samarbetet med materialsidan, oavsett om det handlade om lättbetong, kalksand eller tegel. Verksamheten breddades när SPEF också startade ett eget konsultföretag som Lars-Erik Wargsjö basade för i några år innan han gick tillbaka till Ernströms. Idag anser Lars-Erik Wargsjö att SPEF är viktig både för medlemsföretagen, för materialutvecklarna och för slutkunden som får en trygghet genom att vända sig till yrkeskunnigt folk. Han påpekar att det finns mycket kunskap i branschen både när det gäller att bygga nytt och för underhåll och renovering.

Tiden stora utmaningen

Den stora utmaningen är att få tiden att räcka till. Antingen man är aktiv pensionär eller kvar i yrkeslivet är tiden en bristvara, tycker Lars Erik Wargsjö. Ett bra hantverk måste få ta sin tid. Det mår både byggnaden och putsföretaget bäst av.

Ska ett putsjobb bli bra gjort handlar det om ett samspel mellan material, teknik och utförande.

SPEF är viktig både för medlemsföretagen, för materialutvecklarna och för slutkunden som får en trygghet genom att vända sig till yrkeskunnigt folk.

Symaskinsförsäljaren som synade branschen i sömmarna

En varm sommardag i juni pratar vi med Peter af Klercker. Det blir ett samtal som handlar om hur han lämnade symaskinsbranschen för att börja sälja puts åt Texcoat. Men det är lika mycket ett samtal om gammal kärlek, gamla husdrömmar och tillvaratagandet av gammal erfarenhet.

– Det var sent sextiotial. Jag sålde symaskiner och visste ingenting om puts och byggen. På den tiden var jag förlovad med en flicka i Halmstad, minns Peter af Klercker.

Första gången han var hemma hos blivande svärmor kom de att tala om hennes planer på att måla om huset. Hon visade en bild på ett vackert rödrosa putshus som hon sett i ”House and Garden”.

– Jag ville göra ett gott intryck och lovade att åtminstone ta reda på hur man kunde skaffa färgen till en omfärgning, säger Peter af Klercker med ett skratt. Jag kontaktade det engelska företaget som sålde putsfärgen. De hade ingen representant i Sverige, men hade inlett diskussioner med en man som funderade på att sälja deras produkter. Det här var ju långt innan man beställde produkter på nätet från jordens alla hörn så svärmor fick ge sig till tåls.

Kompanjoner

Något år senare var både flickan i Halmstad, hennes mamma och huset historia för Peter af Klercker. Men då får han ett samtal från mannen som tänkt bli svensk representant för den engelska färgföretaget. Kanske hade han tänkt placera en första order, men samtalet slutade med att de båda herrarna blir kompanjoner i ett 5000-kronors bolag som skulle introducera putsfärg på den svenska marknaden.

– Vi såg optimistiskt på framtiden, eftersom de flesta putshus i Sverige var grå och enligt vår mening kunde behöva en uppfräschning. Vår kunskap var begränsad men självtilliten var det inget fel på, berättar Peter af Klercker.

Två år senare hade de inte sålt särskilt mycket och de insåg båda att företaget var för litet för att rymma två. Det slutade med att Peter af Klercker köpte ut sin kompanjon för 2 500 kronor.

Mycket att lära

Kanske var det ödet som gjorde att Peter af Klercker bestämde sig för att åka upp till Åre 1972. SPEF skulle ha årsmöte och hade bjudit in ett antal leverantörer som fick berätta om sina produkter, varav Peter af Klercker var en av de in-

bjudna. Han tänker tillbaka på resan till Åre med stor glädje:

– Jag hoppades kunna placera några order på min plastfärg och tyckte också att några dagars skidåkning kunde sitta bra. Den resan var grunden till min framgång!

Det är inte svårt att förstå att resan till Åre blev en av milstolparna i Peter af Klerckers karriär.

– För första gången fick jag verkligen träffa folk som visste något om den bransch som jag fuskat i. Jag fick lära mig att plastfärger till exempel inte är

del gav dagarna framförallt en djup respekt för materialen han arbetade med och för kunskapen i ett av världens äldsta yrken. Respekten för materialen och yrket har han fortfarande kvar och efter snart 40 år i branschen känner han att han har mycket att lära.

”Putsgreven”

Åreresan blev startpunkten för Peter af Klercker, bort från plasten till färger som andades och som utgick från putsens tradition.

– Jag hade kvar hela min ungdomliga entusiasm men hade fått lära mig att lyssna på dem som kunde hantverket, förklarar Peter af Klercker. Den insikten var viktig för att mitt företag som vi stolt döpt till Skandinaviska Byggprodukter, SKB, så småningom kunde växa in i sitt namn och jag började allmänt kallas för ”putsgreven”.

År 2000 valde Peter af Klercker att sälja företaget, Skandinaviska Byggprodukter, till Beijer Byggmaterial. När företaget såldes omsatte de 40 miljoner i egna framtagna produkter, allt från kalkfärg till tilläggsisolering med puts. Idag ansvarar han för Beijers byggmaterial filial i Göteborg.

Fantastiska stadsmiljöer

Peter af Klercker önskar att fler i byggsektorn fick ta del av den kunskap som finns inom SPEF. Han är övertygad om att många byggfel då skulle kunna undvikas.

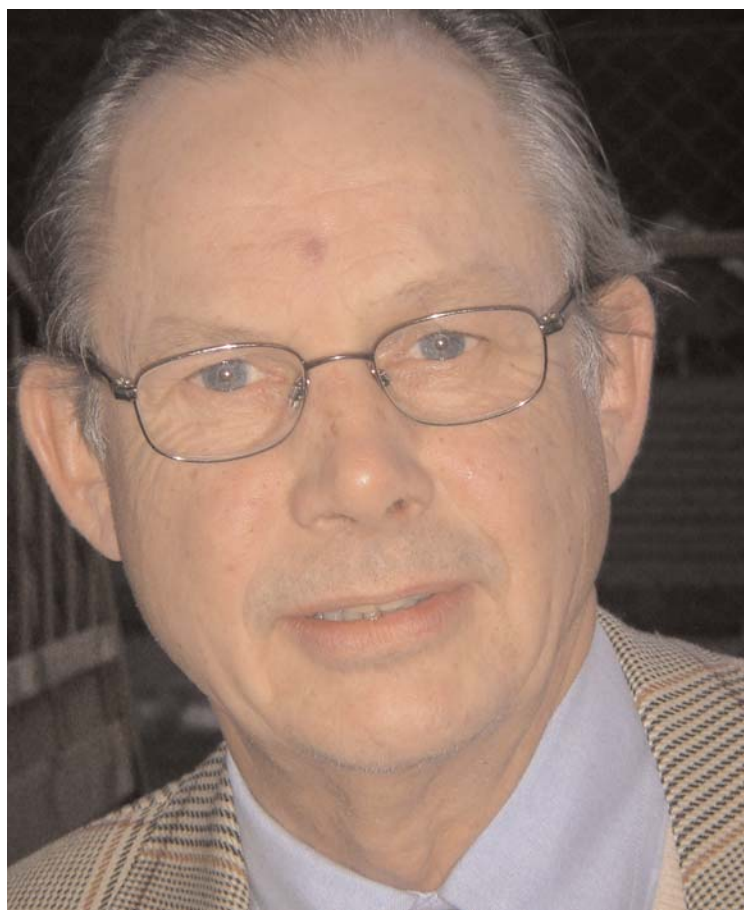
– Visste arkitekterna mer om murat och putsat byggande skulle vi också nå dithän att väggen anpassades efter putsens egenskaper istället för tvärtom, konstaterar Peter af Klercker.

Samtidigt poängterar han att det har hänt mycket inom mur- och putsområdet.

Han framhåller också att duktiga stadsarkitekter är kunniga beställare som med känsla sätter färg på byggnader runt hela landet. Tillsammans med SPEF’s medlemmar och det ansvar de känner för putstraditionen hos varje hus han vi fått fantastiska stadsmiljöer, enligt Peter af Klercker.

Och huset i Halmstad då, hur gick det med det?

– Vackert kalkmålat, slutar Peter af Klercker med ett skratt.

Peter af Klercker, ”putsgreven”, lämnade symaskinerna för att satsa helhjärtat på mur- och putsbranschen.

särskilt lämpliga på putsade ytor och att ingen färg i världen kan rätta till problem i underlaget. Att vackra bilder är en sak, men vardagligt slitage en helt annan. Jag fick träffa tuffa yrkesmän och entreprenörer. Många traditionalister men också sådana som utifrån en professionell kunskap var beredda att tänka nytt, berättar Peter af Klercker.

De få dagarna i Åre under SPEF’s årsmöte gav mycket lärdomar och många viktiga kontakter. De gav också många vänner! För Peter af Klerckers

Stolta hantverkare med

Ringmuren från medeltiden är en symbol för den starka hantverkstradition som murare och putsare fört vidare genom generationerna fram till vår tid. Daniel Sjöberg (till vänster), Ronny Hövling (mitten) och Putte Ekengren har ingenting emot att posera framför Gotlands forna stolthet som skyddade den rika Hansastaden från oönskade gäster. Att bevara ringmuren och kyrkruinerna i Visby ingår i Byggnadshyttans ansvarsfyllda verksamhet.

En av SPEF's senaste medlemmar, Byggnadshyttan på Gotland, har sitt kontor i Gamla Residenset, ett knuttimrat 1600-talshus invid Donners plats i Visby innerstad. Huset är byggnadsminnesförklarat, och vad passar bättre för en verksamhet vars främsta uppgift är att vårda kulturhistoriska byggnader och att bevara gamla hantverkstraditioner.

Håkan Lindkvist, chef för Byggnadshyttan på Gotland, berättar att man i styrelsen har pratat länge om ett medlemskap i SPEF och att man ser en hel del fördelar i detta.

– Vi tycker det är naturligt att vi är med, säger han. Dels är det trevligt att träffa branschfolk som jobbar med samma hantverk, och dels lär man av varandra och får utbyte av kollegornas kunskaper, även vi som sysslar med traditionella saker. Samtidigt arbetar vi med utveckling, och SPEF har kurser och utbildningar som är intressanta för oss. Också ur marknadsföringssynpunkt är det bra att vara med i en branschförening, där det samlas folk som har sin yrkesstolthet och kan jobbet.

Håkan Lindkvist själv är byggnadsingenjör i botten och har tidigare varit verksam i olika funktioner hos entreprenadföretag i Skåne, bland annat som arbetschef hos JM Byggnads. Som VD för mur- och putsspecialistföretaget Pukab i Malmö slöt han för länge sedan bekantskap med SPEF. Sin nuvarande tjänst tillträdde han våren 1997, och sedan dess bär han också den exklusiva titeln hyttmästare.

Ringmuren i fara

Byggnadshyttan på Gotland började sin verksamhet 1986. Hyttan är en stiftelse och grundarna var Riksantikvarieämbetet, Samfälligheten Gotlands

kyrkor, Läns museet på Gotland och Gotlands kommun. Avsikten var att på Gotland utveckla ett företag med inriktning på att vårda och underhålla kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Sedan snart tjugo år bedriver hyttan framgångsrikt byggnadsverksamhet och utför underhålls- och restaureringsarbeten på medeltida byggnader och byggnadsverk.

Tankarna går osökt till ringmuren, Nordens största medeltida byggnadsverk, som liksom Visbys ruiner farit mycket illa av tidens tand, försurning av luften och felaktiga lagningar under förra seklet. Restaureringen av muren påbörjades i början av 1990-talet av Byggnadshyttan i

rötterna i medeltiden

Arbetet med Samfälligheten som beställare har fördelar, anser Håkan Lindkvist, som sedan 1997 leder verksamheten för Byggnadshyttan på Gotland. Kyrkorestaureringarna är inte utsatta för tidspress, utan får ta den tid de behöver för att resultatet ska bli bra.

samarbete med Riksantikvarieämbetet. Många minns säkert Rädda ringmuren-projektet som genomfördes med hjälp av AMS-resurser och insamlade medel.

– Det ingår i vår stiftelses uppdrag att värna och vårda Visby kyrkor och ringmuren, men på grund

av penningbrist ligger underhållet av ringmuren lite för fåfot, säger Håkan Lindkvist aningen kritiskt. Det är synd för den behöver verkligen underhåll.

Medeltidskyrkor i gott skick

Desto bättre mår Gotlands 92 medeltida kyrkor. De har totalt aldrig varit i så pass bra skick som idag, i alla fall inte sedan de byggdes under Hansatiden, och detta är framför allt Byggnadshyttans förtjänst.

– Innan hyttan startade sin verksamhet restaurerades Gotlands medeltida kyrkor allteftersom genom AMS försorg, berättar Håkan Lindkvist. Man gjorde ett bra jobb, men det fanns ingen struktur i verksamheten. På den tiden var det varje församling för sig som skötte sin kyrka, så som det fortfarande är på fastlandet.

1984 började en enda samfällighet, Samfälligheten Gotlands kyrkor, sin verksamhet. Två år senare bildades hyttan med Samfälligheten som stor beställarorganisation.

– Hyttan finansierades genom kyrkoskatt; från varje kyrkoskattekrona avsatte man 15 öre, och det är det vi bidrar med här på ön för att bevara våra medeltida kyrkor. Staten gick in med lika mycket pengar i kyrkobyggnadsbidrag och tredje delen finansierades av Svenska kyrkan centralt genom Kyrkofonden, så det blev ganska mycket pengar till slut, upplyser Håkan Lindkvist.

Av de drygt etthundra kyrkorestaureringar, uppdelade i yttre och inre samt tornfasader och

värmesystem, som samfälligheten låtit göra under hyttans tid, har Byggnadshyttan utfört drygt sjuttio.

Byggnadshyttan sysselsätter idag ett tjugotal personer, de flesta bygghantverkare. Bland de anställda finns två konservatorer. Verksamheten på plats leds av två arbetsledare. En av dem liksom en av hantverkarna har gått Högskolan på Gotlands Byggnadsvårdsutbildning.

Den andre är Putte Ekengren som har varit med från början. Hans tvåmannaföretag anlätades av AMS för att utföra kyrkorestaurationer, och efter bildandet av Byggnadshyttan fortsatte Putte Ekengren där som hantverkare. 1989 avancerade han till arbetsledare under dåvarande hyttmästaren Olle Johnsson. Under åren som gått har han lagt handen om alla 92 medeltida kyrkor, dessutom ringmuren och ruinerna i Visby.

Öns bondbyggare

Som arbetsledare har Putte Ekengren ansvar för en handfull medeltidskyrkor om året, vilket medför en hel del resande, särskilt under högsäsongen under juli och augusti. Håkan Lindkvist och Putte Ekengren nyttjar frukostrasten till att gå igenom en del ritningar för ett nytt projekt.

Sedan är det dags för att ge sig i väg till södra Gotland och ett av Putte Ekengrens projekt.

– I grunden är jag "bondbyggare" som många byggare här på ön. Vi är lika mycket snickare som murare och putsare, kan allt från att lägga grunden till att fixa skorstenstoppen, förklarar Putte

KALKBROTT OCH KALKBRÄNNING

I Gotlands typiskt karga hedlandskap ligger Heinum med Byggnadshyttans eget kalkbrott och tillhörande antik brännugn. Cirka 100 ton kalk tillverkas om året, beroende på efterfrågan. Efter sprängning handsorteras kalkstenen och skiktas i ugnen som rymmer 15 kubikmeter. Ugnen eldas på gammaldags vis med tallved. Efter tre dygn är kalken färdigbränd och transporteras till hyttans rymliga förråd utanför Visby. Där släcks kalkstenen och hålls i så kallade gravar där den får ligga och mogna i mellan ett och två år. Sedan är den klar för att användas som bas för båda kalkmålning, murning och putsning.

Brännugnen i Heinum.

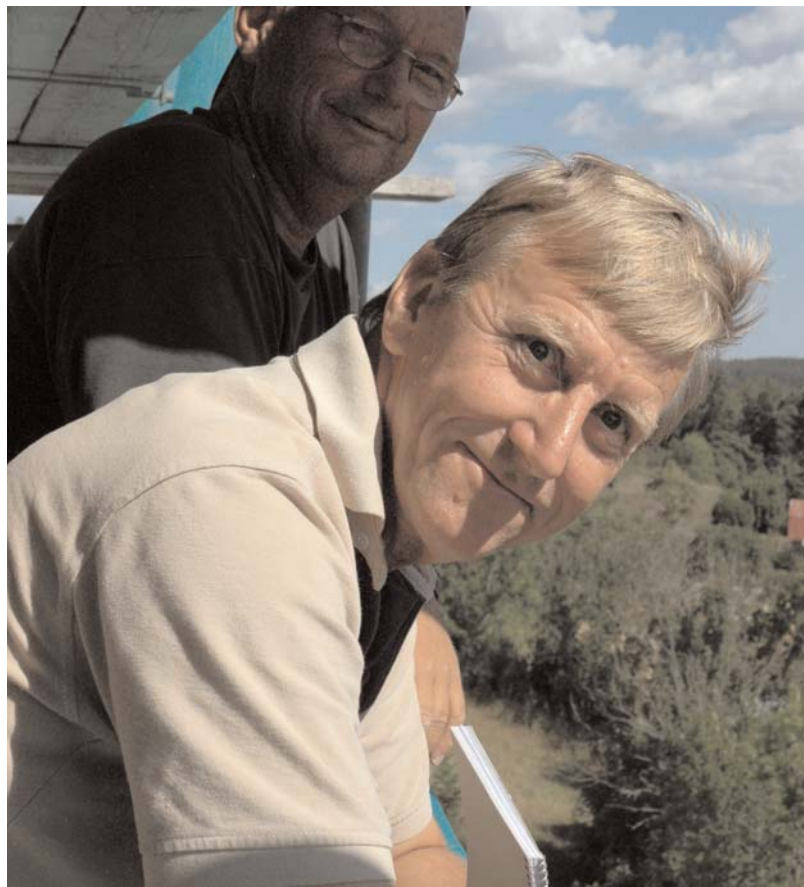
Hink med kalkpasta.

Kalkpastan har en smörliknande konsistens.

Kalkbrott i Heinum.

Putte Ekengren har varit med på Byggnadshyttan sedan verksamheten startade i mitten på 1980-talet och hunnit ta handen om samtliga 92 medeltida kyrkor på ön. Även på andra sidan vattnet, runt Stockholm, har man fått upp ögonen för hyttans verksamhet och tar vara på dess kunskande, berättar han stolt.

Restaureringen av kyrkfasader sker i olika steg. Här ska Thomas Johansson just sätta igång med ytstockningen av väggen.

Ann-Sofie Svensson bevisar att även tjejer kan konsten att slå på kalkbruk med hjälp av kakelsleven. Hon är praktikant på Byggnadshyttan, efter att ha gått en utbildning i Byggnadsvård vid Högskolan på Gotland.

Ekengren, när vi sitter i en av hyttans lätta lastbilar på väg mot Linde strax utanför Hemse.

Linde kyrka får ansiktslyftning

Putte Ekengren är, precis som de övriga anställda på Byggnadshyttan, stolt över att få ta hand om öns kulturarv. Det är lika mycket känslan av att värna om de gamla byggnaderna som att bevara traditionella hantverksmetoder och byggmaterial som är drivkraften i jobbet, säger han.

Linde kyrka byggdes under 1100-talet, samtidigt som de flesta andra medeltida kyrkorna, lika på sitt sätt, samtidigt som var och en av dem har sin egen charm. Senast renoverades den under 1970-talet, men under förra hösten var det dags för en ny ansiktslyftning. Då började hantverkarna från Byggnadshyttan med den alltid jobbigaste

och tyngsta delen i varje projekt, nämligen byggandet av invändiga och utvändiga ställningar. Under vintern kalkmålades valv och innerväggar och målningarna konserverades.

Och nu, under de varma sommarmånaderna, är det ytterfasadens tur. Renoveringen genomförs av ett lag på tre murare som får understöd av en praktikant från Högskolan på Gotlands Byggnadsvårdsutbildning.

I det platta landskapet syns Linde kyrkans torn på långt håll. När vi öppnar bildörren möts vi av en flock ystra kalvar, och doften av landsbygden känns också högst uppe vid tornet, dit vi tagit oss med bygghissen. Kyrkan är 36 meter hög, ställningen på elva våningar når till 22 meters höjd.

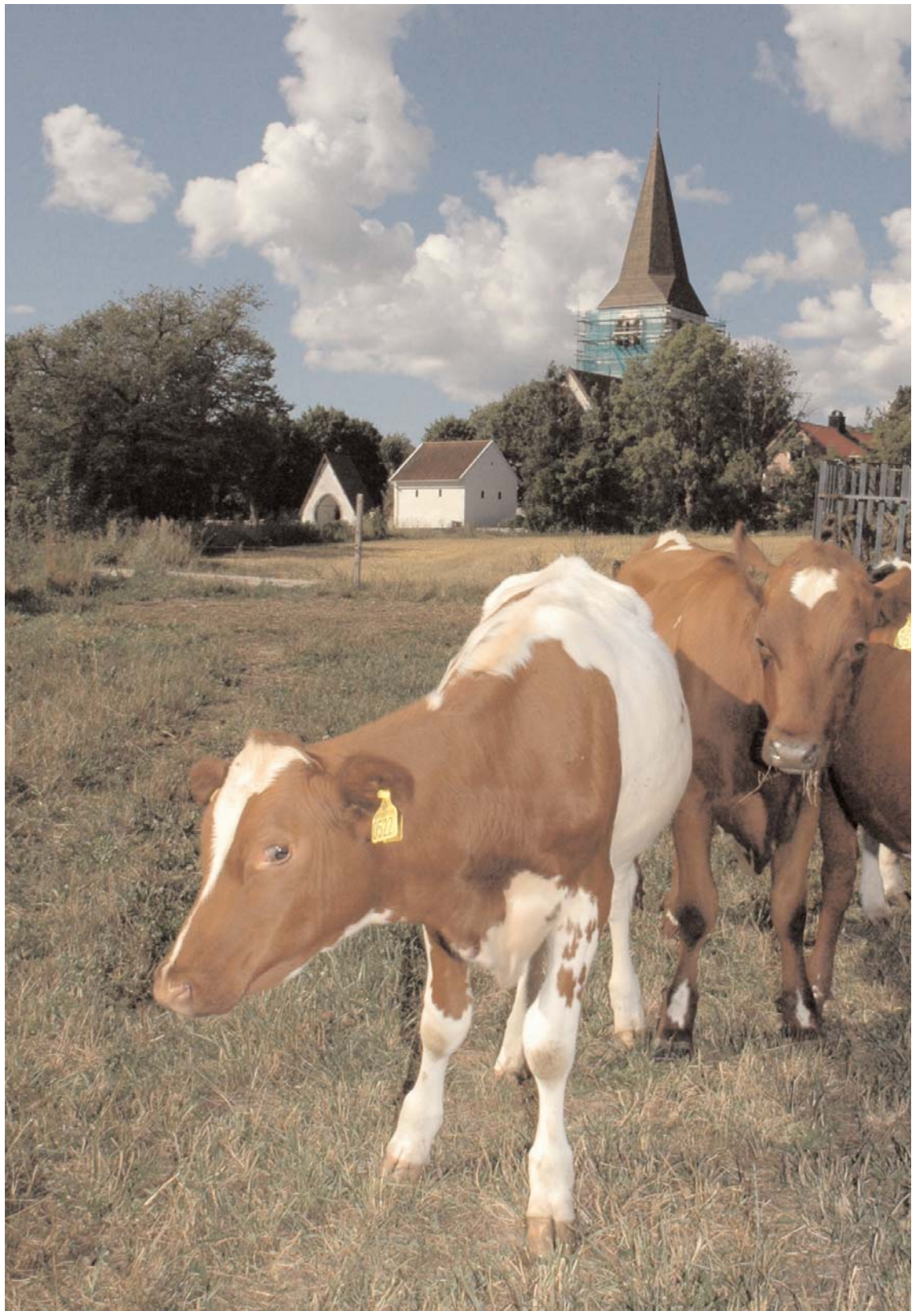
– Nedanför tornet är fasadrenoveringen klar och väggarna lyser bländande vitt i det gassande

solskenet. Mycket arbete ligger bakom. Den skadade putsen har knackats bort och därefter högt trycktvättades fasaderna.

Längre ner på ställningen slår två av hantverkarna kalkbruk i de större ihåligheterna i väggen med hjälp av kakelslevar. När ytstockningen är klar är det dags för ytputsen som läggs på med hjälp av tungsleven. Där den gamla putsen är bra går man runt och tätar ordentligt i kanterna.

Just efterbearbetningen kräver ett gott hantverkligt öga och yrkeskunnighet. Det är viktigt att invänta exakt rätt tidpunkt.

– Det är inga gröngölingar som gör det här jobbet, utan det krävs en viss känsla, säger Putte Ekengren. I motsats till kalkcementbruk som sprutas på moderna fasader måste vi som använder rent kalkbruk invänta att putsen har torkat en viss

Linde kyrka tillhör de medeltida kyrkor på Gotland som får ett rejält ansiktslyft. En ny metod med ett ytputs av extra fett bruk ska förbättra fasadens hållbarhet genom påfrestningar från väder och vind i de övre delarna av tornet.

tid innan vi kan bearbeta fasaden. Vi har gjort våra misstag och lärt oss av dem...

Linde kyrka är den tredje i raden där Byggnadshyttan testar en ny metod för ytputs. Den har tagits fram av Kristin Balksten som doktorerar i ämnet "Beständig puts på murverk".

– Normalt lägger vi på ett betydligt tjockare lager av bruk, förklarar Putte Ekengren. Men på de högre delarna av tornen är fasaden utsatt för väder och vind, och efter hand lossnar putsen. Så har det alltid varit. Nu testar vi att lägga på bruket med en tjocklek av högst fem millimeter, ett väldigt starkt och fett bruk som vi blandar ett-ett i stället för ett-två eller tre.

Putsarna Daniel Sjöberg och Ronny Hövling stortrivs med sitt arbete på Byggnadshyttan. De har varit med i tolv år nu, kan sitt jobb och är hyt-

tans värdefullaste resurs. Kamratskapet är gott, sammanhållningen stor och personalomsättningen låg. Det som krävs för att vara duktig är rätt inställning, intresse för det traditionella, känsla för äldre byggnader, självständighet men samtidigt respekt – ibland är det bättre att fråga en gång för mycket eftersom man kan vålla stor skada när det blir fel.

Hög status på gammalt hantverk

– Det vi är bättre på än våra kollegor på medeltiden är att vi kan utgå från ursprungsmaterial och tillföra moderna kunskaper. Det

kan man göra även om man jobbar i en verksamhet med gamla hantverk som vi är inriktade på. Statusen på vårt hantverk och dess betydelse har ökat och ligger idag på en väldigt hög nivå, säger Håkan Lindkvist.

– Vi ser nu med spänning fram emot det erfarenhetsutbyte vi kommer att ha genom vårt medlemskap med SPEF. Dels kan vi sprida information från vår verksamhet, dels kan vi utveckla vårt sätt att jobba genom nya kunskaper, bland annat tack vare de kurser och utbildningar som föreningen tillhandahåller.

Antina-Maria Hessel

Under medeltidsveckan i Visby firas den tid som gått. Byggnadshyttan på Gotland kombinerar gamla traditioner och ursprungsmaterial med moderna kunskaper.

PUTS PÅ SVENSKA OCH ITALIENSKA

Gino Carinci och Åby Fasad har varit medlem i SPEF sedan 1990. Företaget, som grundades 1976, ligger i Norrköping och sysselsätter idag ett 30-tal medarbetare som jobbar i hela Mellansverige. Gino Carinci har varit engagerad i SPEF's styrelse och inköpskommitté i elva år och har fungerat som vice ordförande i fem.

Kvarteret Vågskålen i Norrköping är ett av alla projekt som Åby Fasad har arbetat med.

Gino Carinci låter som vilken östgöte som helst, men är av italienskt ursprung. Liksom så många av andra av SPEF's medlemmar har han också muraryrket i släkten. Både pappa och farbror kom till Sverige i samband med 1950-talets arbetskraftsinvandring och har jobbat i branschen.

Garantera återväxten

I Italien arbetar man med puts och fasader på ett något annorlunda sätt än i Sverige. En italiensk putsarbetare är van att göra stuckaturer både interiört och exteriört och får också utbildning i det redan i yrkesskolan.

– Takrosen i plast ser vi till exempel mer i Italien än i Sverige, berättar Gino Carinci.

Gino Carinci ser gärna ett närmare samarbete mellan företagen och den svenska yrkesskolan och gillar att ha ungdomar på praktikplatser. Det är ett sätt att garantera återväxten i yrket och att överföra ett konkret och praktiskt kunnande inte

minst för dem som ska jobba med historiska byggnader.

Gino Carinci kan se med viss längtan på den italienska mur- och putstraditionen, men han ser samtidigt många fördelar med den svenska traditionen. Svenskarna är rationella och kvalitetsmedvetna och alltmer intresserade av byggnadsvård. I takt med att allt fler hyreshus omvandlas till bostadsrätter får fasaden också större betydelse. Bostadsrättsföreningar värnar ofta mer om sina fastigheter och är beredda att satsa både när det gäller material, färger och utförande. Det ger avtryck i stadsmiljöer över hela landet och skapar efterfrågan. Men det finns också annat bakom den putsrenässans som Gino Carinci tycker sig se. Det handlar om resvana

svenskar som tar intryck med sig från andra länder. Även det svenska miljömedvetandet spelar in. Fukt- och mögelproblem är sällsynta i putsade hus eftersom materialen i dessa hus andas.

Visningshus

Att medvetna materialleverantörer jobbar för ett murat och putsat boende är också viktigt. En tillverkare i betongbranschen har till exempel byggt upp visningshus där villaspekulanten kan provbo innan beslutet ska fattas om man väljer att köpa ett prefabricerat hus i trä eller ett i betong.

– Liknande visningshus skulle även vara positivt för oss i putsbranschen. Kunde vi visa upp och låta människor komma i närkontakt med materialet skulle det säkert bidra till ett uppsving för oss putsare, tycker Gino Carinci.

Etablerat kvalitets-säkringssystem

Med Gino Carincis familjehistoria ligger det nära till hands att reflektera över de utländska yrkesarbetare som nu kommer till Sverige för att jobba i byggbranschen.

– För mitt företag är det enkelt, säger Gino Carinci. Vi välkomnar utländsk arbetskraft, men vill att de ska vara anställda hos oss. Då får de del av vår företagskultur, de deltar precis som alla andra i den utbildning vi hela tiden bedriver och de jobbar efter de kvalitetssäkringssystem som vi etablerat. Det är en garanti för kvalitet som gynnar våra kunder och som är en trygghet för företaget.

Viktig sammanhållning

– Det är viktigt att vi har en egen branschförening, säger Gino Carinci. SPEF ger kontakt med kollegor och leverantörer och möjligheter till utbildning och vidareutbildning för både medlemmar och anställda.

Han påpekar också att medlemsskapet i föreningen fungerar som en bra marknadsföring av murat och putsat byggande.

– Att vi tycker om att umgås och har en bra sammanhållning trots att vi är konkurrenter gör inte saken sämre. Och de gemensamma skratten har varit många under mina sexton år i föreningen, avslutar Gino Carinci.

Åse Lidbeck

Gino Carinci har italienskt ursprung och konstaterar att resvana svenskar tar intryck med sig från andra länder.

MORFARS POJKE

Albert Svensson började sin karriär som trädgårdsmästare. Men han övergav odlingen av blommor och grönsaker till förmån för fasadarbeten.

FOTO UPPSALA KOMMUN

Renoveringen av Uppsala Slott är det roligaste, men samtidigt svåraste, jobb som Urban Eriksson har gjort.

Det främsta skälet och drivkraften bakom Albert Svenssons tvära yrkesbyte var möjligheterna att tjäna pengar.

Precis som morfar attraherades barnbarnet Urban Eriksson också av möjligheten att ha ett välbetalt arbete där man fick använda både huvudet och händerna och han gick därför i morfars fotspår. Idag driver Urban Eriksson morfar Alberts företag vidare tillsammans med sin bror.

Albert Svensson var en av dem som tidigt insåg vikten av en branschförening för fasad och putsarbete. Men för att kunna se behovet behöver man också känna till muryrkets historia och etablering i det svenska samhället. Muraryrket utövades i Sverige redan under den tidiga medeltiden, främst av utländska murare och oftast hade de tyskt

ursprung. Efterhand lärdes svenska murare upp och i slutet av 1400-talet finns ett muraerskrå dokumenterat. Medlemskapet i skrået var en förutsättning för att få utöva yrket och medlemmar blev bara de som avlagt mästarexamen. 1601 fanns tolv mästare i Sverige, åtta var svenskar och fyra tyskar. Till sin hjälp hade mästarna lärlingar och gesäller.

När skräväsandet avvecklades 1864 organiserade sig murarna i Murarmästareföreningen. Då var muraren fortfarande något av en enväldshärskare på bygget och andra yrkesgrupper såg på murarna med skräckblandad respekt. Till sin hjälp hade muraren den kvinnliga muraersmäckan som blandade bruket, hjälpredan som bar fram tegel och ölpojken som höll törsten i schack. Sedan dess har yrket demokratiserats och

moderniserats. Idag vinner man respekt mer genom yrkeskunskap än med rå styrka och av de synliga attributen återstår egentligen bara de vita yrkeskläderna. Förändrad byggnadsteknik och ny organisationsstruktur gjorde att Murarmästareföreningen försvann. De anställda organiserades i Byggnadsarbetareförbundet och entreprenörerna i Byggnadsindustriförbundet. Många ansåg samtidigt att det fanns behov av en branschförening för fasad och putsarbete. En av dessa var Albert Svensson i Kumla vars dotterson Urban Eriksson numera driver Kumla Fasad tillsammans med sin bror.

Stark tradition

Att Urban Eriksson är murare till yrket liksom morfar, pappa, bror och flera kusiner är inget ovanligt i Kumlatrakten. Närhet till lokala kalkbrott har skapat en stark mur- och putstradition i regionen. Utöver ägarfamiljen har Kumla Fasad bland sina anställda ytterligare minst tre fäder som också har sina söner som kollegor. Urban Eriksson har inte själv några söner, men hoppas att familjeföretaget ska tas över av brorsbarnen när den dagen kommer. Han hoppas kunna locka broderns tre pojkar – fjorton, tio och fyra år gamla idag – med det som en gång förde honom själv in i yrket. Hans egna lockbeten var utsikten att tjäna bra, att ha ett jobb där man fick använda både händerna och huvudet och att få utföra något som syns i den offentliga miljön och som varar nära en mansålder. Tidlösa lockbeten som borde kunna fungera lika bra imorgon som igår.

Morfars fotspår

Med sitt utpräglade intresse för ekonomi såg morfar Albert snabbt möjligheterna att rationalisera jobbet, även om han hela tiden höll sig inom en hantverkstradition. Det var Albert Svensson som i Sverige introducerade tekniken att spruta på putsen i stället för att använda mursleven. I ett slag ökade han därmed produktiviteten i det egna företaget med flera hundra procent, vilket senare gav positiva svallvågor i hela branschen. Spåren från morfar trädgårdsmästaren tycker man sig höra när Urban Svensson idag talar om sitt yrke. Han återkommer ofta till färgerna och målar upp en palett som inte står trädgårds-

sängen efter i färg och form. Där finns guldockrat som blev Stockholms alldeles egen färg, tänkt att efterlikna den franska sandstenen. Där finns järnvitriolen från Falu Koppargruva som ger terraröd eller Falu ljus. Och där finns den svarta kimröken och jordpigment som umbra.

Slottsrenovering

Det roligaste, men även svåraste, jobb som Urban Svensson gjort hittills var renoveringen av Uppsala Slott. Slottet började byggas av Gustav Vasa 1549 och har spelat en viktig roll i Sveriges historia. Det har varit var säte för riksmötet och utgångspunkt för kungens Eriksgata. På slottet har många för Sverige viktiga händelser utspelats. Det var på Uppsala Slott som de brutala Sturemorden ägde rum. Gustav II Adolf fattade här beslutet att leda Sverige in i det 30-åriga kriget och i rikssalen avsade sig Drottning Kristina 1654 den svenska tronen. Förutom den mäktiga rikssalen med dess angränsande salar och trapphus innehåller slottet en magnifik slottskyrka som Johan III lät bygga vid 1500-talets slut. Rester av kyrkans rikt stuckaturklädda altarcyklar finns bevarade och stuckaturerna ger inblick i Vasarenässansens teologi, idéhistoria och estetik. Renoveringen var alltså inte bara var ett prestigeprojekt utan också ett rejält mästarprouv. Resultatet kan var och en bevittna som besöker Uppsala Slott.

Såssnipa i muren

Men mästaren nöjer sig aldrig med att bara upprepa. Något nyskapande måste alltid finnas med även om det handlar om en historisk byggnad. I tre säsonger jobbade muraerlaget på fyra personer med slottet. De lärde känna varje vinkel och vrå lika ingående som de, sannolikt tyska muraermästare, som en gång uppförde slottet. När muraerlaget en morgon efter en fest på slottet hittade en bortglömd såssnipa i silver kvar i rikssalen var saken klar. En kornisch mer eller mindre kommer ingen att upptäcka, resonerade murarna. Och den som en gång knackar igenom hela väggpartierna och hittar en igenmurad hållighet kommer att finna och förundras över en silverskatt från 2000-talet dold i en av slottets anrika murar.

Åse Lidbeck

Tremans Fasad AB: VÅR TIDS RÄTTVIKSRALLARE

Rosendals Slott på Djurgården är ett av de kungliga slotten. Tremans Fasad AB högtryckstvättade bland annat de flesta putsytorna, avlägsnade plastfärg och avfärgade andra ytor med fabriks-tillverkad kalkfärg som pigmenterades på plats.

Ovan: Villa Lusthusporten uppfördes 1873–1877 efter ritningar av Axel och Hjalmar Kumlien. Fasaderna på Villa Lusthusporten nerbilades och sedan gjordes ny treskiktsbehandling med lufthårdnande kalkbruk samt traditionell kalk-avfärgning med Gotlandskalk.

Till vänster: Tessinska palatset i Stockholm är ett statligt byggnadsminne. Renoveringen av palatset utfördes på gårdsfasadernas samtliga partier av natursten och puts.

I Hedemora i Dalarna finns Tremans Fasad AB med ett trettiotal mur- och putsarbetare. De som arbetar på Tremans Fasad AB är vår tids Rättviksrallare. De pendlar varje vecka mellan Hedemora och Stockholm. Jörgen Hedlund, en av företagets tre grundare, är övertygad om att arbetet som rallare kommer att leva kvar så länge de är efterfrågade i Stockholm.

Rallare är främst en yrkesterm för anläggningsarbetare, särskilt vid järnvägs- och kraftverksbyggen. De första och mest kända rallarna är järnvägsrallarna som i början på 1800-talet, i samband med ånglokets genombrott, fick uppgiften att lägga järnvägsrälsen. Rallarna tog omvärlden med storm. De stod för nyskapelse och äventyr. De levde ett kringflackande liv, hela tiden på resande fot efter ännu ett arbete på en ny plats. Att de lever kvar i modern tappning än i dag är det inte många som vet om.

Pendlar varje vecka

Jörgen Hedlund grundade Tremans Fasad 1980 tillsammans med Jan-Erik Hedlund och Göran Johansson. Deras stora intresse för kulturbyggnader har hjälpt företaget att skaffa sig ett gott renommé från olika arbetsgivare. Företagets återkommande arbeten kommer främst från Statens fastighetsförvaltning, Kungliga Djurgårdsförvaltningen och stadsdelen Gamla Stan. Livet som rallare handlar delvis om att pendla, i det här fallet från Hedemora till Stockholm, varje vecka. Totalt brukar det vara fem till sex olika företag från Hedemora som pendlar varje vecka, allt från byggare och målare till putsare och murare.

– De som pendlar brukar samlas i Enköping på måndagsmorgnarna för att fika och gå igenom spridningen på alla uppdrag i Stockholm. Rallarna håller ihop och några av dem kommer att arbeta tillsammans på samma bygge, beroende på vad uppdragsgivarna behöver, berättar Jörgen Hedlund.

Balansgång

Jörgen Hedlund har 36 års erfarenhet av mur- och putsarbete. Han är utbildad murare, men kunskaperna om putsarbetet har gått i arv från hans pappa. I Hedemora är det många som vill arbeta inom mur- och putsbranschen så det är inga svårigheter att nyanställa. Det som däremot kan vara svårt är att hitta någon som är utbildad och har yrkeserfarenhet. Idag finns inga yrkesskolor inom fasad och puts, utan man går oftast som lärling och lär sig av en äldre arbetare. Att det ingår i arbetet att pendla är folk medvetna om och det utgör inget hinder för rekryteringen. Ofta går yrket i arv inom familjen, det börjar många gånger som ett sommarjobb och slutar med anställning hos föräldrarna. Arbetet som rallare tror Jörgen Hedlund kommer att leva kvar. Så länge de är efterfrågade i Stockholm kommer verksamheten inte att dö ut.

– Visst finns det konkurrens mellan företagen, men lyckas vi få ett par större jobb under våren så brukar det räcka för hela säsongen. Det är en balansgång hela tiden, ibland tappar vi jobb till andra företag och ibland får vi jobb från kollegor, konstaterar Jörgen Hedlund.

Ulrika Johansson

Gull-Britt Jonasson på Finja Betong anser att professionellt utförda jobb är den bästa marknadsföring betongen och putsen kan få.

SVERIGES BETONGGLADY

hyllar SPEF's kunskapsuppbyggnad

Gull-Britt Jonasson, VD på Finja sedan 1989, är en av landets ledande ambassadörer för betong. I en rad olika sammanhang har hon vurmat om betongen, vilket säkert är en bidragande faktor till att betong blivit allt mer trendigt.

Gull-Britt Jonasson ser inte på betong och murverksprodukter som kortsiktiga trender utan framhåller istället deras långsiktighet. En byggnad ska stå länge, kunna åldras och vara vacker under hela sin livstid.

Att den som har sina rötter i Skåne gillar byggnader som är murade och putsade är något av en självklarhet. Den slammade fyrlängan och den vitkalkade kyrkan har alltid varit en del av miljön i det skogfattiga Skåne. Och i grannlandet Danmark har betongen länge stått högt i kurs bland arkitekter, formgivare och konstnärer. I övriga Sverige däremot har betongen ofta kommit att associeras med något negativt. Vem har inte hört talas om betonggetton och betonghäckar? Men har man som Gull-Britt Jonasson inställningen att fördomar är

till för att utmanas, antingen det gäller kvinnliga chefer i en manlig bransch eller materialval, tar man det hela med knusende ro.

– Jag brukar prata för det jag tror på, visa att jag är seriös och sträva efter att bli hågkommen för det jag gör och inte för det jag säger, sammanfattar Gull-Britt Jonasson sin livsinställning.

Kunskapsuppbyggnad

För Gull-Britt Jonasson är betong och murverksprodukter långt mer än en trend. Hon återkommer istället hela tiden till det långsiktiga och varaktiga. Få saker är så påtagliga i vår miljö som husens fasader. De lever länge och påverkar vår uppfattning av städer, torg och gator. En byggnad ska stå länge, kunna åldras och vara vacker under

hela sin livstid. Då måste fasaden vara utförd på ett hantverksmässigt och seriöst sätt. Här lyfter Gull-Britt Jonasson fram det utmärkta arbete som SPEF och SPEF's medlemmar gör.

– Det handlar inte bara om ett noggrant arbete i vardagen, utan också om kunskapsuppbyggnad och att föra ut kunskap. SPEF's lärobok "Rätt murat och putsat" är en guldgruva för var och en som verkar i branschen, säger Gull-Britt Jonasson.

Marknadsföring

Även om det professionellt utförda jobbet är den bästa marknadsföring betongen och putsen kan få, tror Gull-Britt Jonasson också på att andra medel.

– Det räcker inte att tala om betongens hårda värden som hållfasthet, energieffektivitet och låga underhållskostnader. Man måste ladda materialet med mer känsla och estetik. Här har SPEF gjort ett fantastiskt arbete. Föreningen tar ansvar för en hantverkstradition, säger Gull-Britt Jonasson.

Men ännu mer kan göras.

– Vänjer vi oss vid att det är lika självklart att gjuta och mura på semestern som att snickra, slår vi ett slag för hela branschen. Och skulle betongen komma in i skolan precis som träslöjd och textilslöjd skulle också mycket vara vunnit, säger Gull-Britt Jonasson.

Charterbranschens konkurrenter

På Finjas hemsida finns en lång rad gör-det-själv tips. Antingen jag vill göra en adventsljusstake, bygga en utegrill eller behöver få fast några stolpar till rosenspaljén finns färdiga lösningar i enkla paket. Att alla kan själv är ett viktigt budskap för Gull-Britt Jonasson. Hon ser inte gör-det-självaren som en konkurrent till SPEF:s medlemmar. Hon menar istället att det är precis tvärtom. Ser vi att grannen murar och putsar, så driver det efterfrågan och skapar mer jobb också för de yrkesverksamma. I den del av byggbranschen som vänder sig mot privatpersoner ser hon egentligen bara reseföretagen som stora konkurrenter. Semestervalet för många familjer står mellan utlandsresan och att bygga om hemma. Ju fler som väljer att stanna hemma och bygga om, desto mer naturligt blir det.

Intresserade ungdomar

Gull-Britt Jonasson ser ljus på SPEF's framtid. Att betong och murverk är trendigt bland ungdomar gör att det inte är några svårigheter att rekrytera ungdomar till byggtekniska linjer.

– Skulle sedan branschen ligga i och marknadsföra jobben lite mer aktivt vore det ännu bättre, påpekar Gull-Britt Jonasson.

Att både flickor och pojkar söker sig till utbildningarna ser hon också som ett hoppfullt tecken, även om flickorna än så länge helst jobbar inom de mer utpräglade estetiska områdena som kakelsättning, stensättning och ädelputs.

Åse Lidbeck

TRENDIGA FASAD

I TUNNPUTS INTAR HUVUDSTADEN

FOTO TORBJÖRN BERGKVIST

JM Fasad, en av SPEF's medlemmar, är något av den nya putsens förespråkare. Företaget putsar omkring 90 000 kvadratmeter per år, varav cirka 75 000 kvadratmeter med tunnputs. Stora balkonger och starka färger är ett signum för deras hus. De blandar djärvare än de flesta andra olika material och olika färger på samma fasader. Nu tar de snart nästa steg i den moderna putsens historia genom att som första svenska företag testa att spruta hussocklarna med sprutbar betong.

Ar 2000 började JM Fasad ersätta den gamla putstekniken med ett nytt system, baserat på tunnputs. Bollen hade satts i rullning och den rullade snabbt. Snart utfördes merparten av JM Fasads arbeten enligt det nya systemet. Anders Brännström, chef för JM Fasad, var en av anfallsspelarna som hela tiden drev på utvecklingen av den nya tekniken. Det var också han som såg luckan i försvaret för tjockputsen, då han konstaterade att tunnputs, uppbyggd på organiskt bindemedel, håller ihop bättre vilket gav många fördelar och en stark målchans för hans lag. En titt

i resultattabellen visar att hans offensiv var helt rätt – idag är JM Fasad det företag i Sverige som använder tunnputs i störst utsträckning.

Inget miljonprogram

Anders Brännström far in som en virvelvind på kontoret i utkanten av Stockholms innerstad. Under armen har han en massa ritningar som just har avhandlats vid ett projekteringsmöte för nästa husprojekt som ska startas upp i Huvudsta om några månader. Husen kommer att se ut på ungefär samma sätt som så många andra JM-fastigheter. Men

även om JM har utvecklat en standardmodell för sina hus och bygger dessa på stora områden, till exempel Lilla Essingen, Kallhäll, Långbro, Hägernäs och Årstaberg, så hävdar Anders Brännström att de är långt ifrån ett modernt miljonprogram:

– På ett sätt kan man tycka att vi är enformiga som bygger på ungefär samma sätt om och om igen. Samtidigt anser jag att det aldrig blir tråkigt eftersom vi blandar så många olika material och färger i ett och samma hus. De kvarter vi bygger upp känns därför mer levande och inte alls enformiga. Då är det mer enformigt att göra fasader

ER

med tolv meter mellanrum både i lod och vertikalt samt i alla ytterhörn, innerhörn och vid alla byten av isolertjocklek.

EF-tunnputs väger cirka 17 till 20 kilo per kvadratmeter, vilket alltså är mindre än hälften jämfört med tjockputsen. JM Fasad putsar enbart på utfackningsväggar av trä, och med tunnputs innebär det att det blir mindre vikt som jobbar mot träväggens konstruktion.

Tunnputsen kräver heller inga delfogar, vilket är en avsevärd fördel med hänsyn till alla de materialskiften som JM använder sig av i sina fasader. Tjockputsens oorganiska bindemedel, till exempel kalk eller cement, medför dessutom att putsen har en tendens att spricka. Tunnputsens yta är mer töjbar och spricker därmed inte lika lätt.

Blandat material

Skälen till att JM förespråkar flera material på sina fasader är flera. En aspekt är den rent estetiska, att det är vackert att blanda olika material och att det skapar mer liv åt en fasad. En annan aspekt är att olika material lämpar sig olika väl för olika saker.

– Balkonger är exempel på någonting där jag tycker att det är bäst att använda trä. Framför allt därför att det är lättast att underhålla för dem som bor där. Om du råkar skrapa väggen på balkongen kan du relativt lätt måla om den om den är gjord i trä. Har du däremot putsat den är det betydligt knepigare att fixa till skadan säger Anders Brännström.

Ett annat exempel på ett ställe där det är relevant att ersätta putsen med annat material är sockeln. Om Anders Brännström får råda ska det vara tegel på den första våningen.

– Sockeln är den jobbigaste delen i en fasad. Den står rakt ner på backen och får därmed en massa fukt, snö och slask på sig. Dessutom skrapas den lätt av cyklar, snöskyfflar och annat. Ingen puts klarar av de påfrestningarna utan att se sliten ut med tiden, påpekar Anders Brännström.

99 olika färger

JM Fasad har 99 egna kulörer för putsarbeten. Vitt och gult är de färger som används mest, men ofta bryts dessa färger av någon kontrastfärg i mörkare

helt i samma färg som har varit modernt under ett par år. Dessutom är det svårt och dyrt att åtgärda skador som uppstår på till exempel sockeln, man kan ibland bli tvungen att färga om hela sockeln.

Tunnputs

Tegel, trä och puts på samma fasad är ingen ovanlig syn för den som reser runt i något av de nybyggda områden i Stockholm som JM har varit med och byggt upp.

– Det moderna byggandet karakteriseras av att det är mycket rörelse i fasaden, fastslår Anders Brännström.

Och många brytningar mellan material och färger ställer krav på en putsteknik som inte innebär att putsen spricker eller får stora skarvar. Det är här den nya tekniken med tunnputs kommer in och får en avgörande roll för 2000-talets fasad-arbeten. Traditionell tjockputs väger cirka 40 till 60 kilo per kvadratmeter. Det är en puts med oorganiska bindemedel som förs på i flera skikt. Fasader putsade med tjockputs ska ha delfogar

JM Fasad går i bräsch för den nya, moderna putsstekniken. Samtidigt gör de även en del jobb som innebär renoveringen av äldre fastigheter. Här syns ett renoveringsarbete på Hornsgatan i Stockholm.

nyans. Mörkröda, mörkblå och mörkgröna avsnitt i fasaden får knappast någon att höja på ögonbrynen i dag. Ju mörkare färgen är, desto mer färgpigment är det i putsen och desto större krav ställs på den som ska putsa väggen.

– Om det är mörka färger är det större risk att det blir bomlagsskarvar. Så länge den som gör jobbet kan putsa rakt på är det inte så svårt, men när man måste vinkla trattsprutan är det mycket svårare att få det jämnt, säger Anders Brännström.

Å ena sidan tror Anders Brännström att arbetslagen skulle föredra enbart vita fasader i ett och samma material om de fick välja, eftersom de arbetar på ackord och det skulle innebära att de kunde arbeta lite snabbare och därmed inkassera några kronor mer i lönekuvertet. Å andra sidan menar han att det är utmaningarna som gör jobbet roligt och att alla känner en stolthet över det de gör:

– Det är häftigt när det blir snygga hus. Att kunna peka på huset och säga att den där fasaden har jag varit med och gjort.

Tre arbetsledare

Även om Anders Brännström är en sann förespråkare för fasader med blandat material är han noga med att inte lägga för stor vikt vid sina personliga åsikter.

– Jag jobbar för JM. Det innebär att jag ska bidra till att vi bygger snyggt, praktiskt och relativt billigt, förklarar han.

Att försök isolera de egna åsikterna är lättare sagt än gjort, när man som Anders Brännström sitter med på alla möten med projekteringsgrupperna. När väl besluten har tagits om hur fasaden ska se ut lämnar han över det handfasta arbetet till någon av sina tre arbetsledare. Sven-Ove Svensson är en av herrarna i denna arbetsledartrio. Han är i dagsläget arbetsledare för nio olika projekt. Veckans 40 arbetstimmar fördelar han ganska lika mellan arbetsplatserna och kontoret. Besöken på byggarbetsplatserna är guldkanten på arbetet.

– Det roligaste med jobbet är att komma ut och snacka med grabbarna. Det är olika gäng som jobbar på olika sätt och det lär jag mig mycket av, berättar Sven-Ove Svensson.

Alla handledare har utöver annan ordinarie ut-

rustning även var sin digitalkamera. Syftet med den är att de hela tiden ska fotografera varje projekts utveckling. Fotografierna fungerar sedan delvis som dokumentation över arbetet, och delvis som stöd för Anders Brännström som inte har möjlighet att vara ute och besöka arbetsplatserna lika frekvent som arbetsledarna. På JM Fasad arbetar 37 murare och de flesta arbetar i samma lag om tre man hela tiden.

– Det är lättast så. Då vet vi att de fungerar

Det är häftigt när det blir snygga hus. Att kunna peka på huset och säga att den där fasaden har jag varit med och gjort.

Anders Brännström, JM Fasad

ihop och det blir mindre gnissel i gruppen. När det fungerar bra ute innebär att det blir mindre övertid för oss, förklarar Sven-Ove Svensson.

Sprutbetong på frammarsch

Maxit och JM driver sedan en tid tillbaka ett gemensamt utvecklingsprojekt där målet är att få fram putsbar betong. Tanken är att sockeln ska kunna sprutas med betong istället för att kläs i puts. Under våren har tester gjorts i en fabrik i Motala och Anders Brännström som kläckte idén till sprutbetongen är full av optimism.

– Jag tror att vi nästa år har sprutat några socklar, säger han segervisst.

Betong är svårare att pigmentera än puts och därför kommer färgskalan för den framtida sprutbetongen sannolikt att hållas i den grått.

– Grunden för sprutbetongen bygger på samma teknik som den som redan används då man bygger tunnlar, säger Anders Brännström, men mycket mer än så vill han inte avslöja.

Vem är då denna anfallsspelare som sätter putsbollen i krysset gång på gång? Ursprungligen är han från Skellefteå och det är också där han utbildade sig till murare under slutet på 1970-talet. Men det kunde ha blivit en helt annan yrkesbana

för Anders Brännström sökte först, och kom in, på gymnasiets fyraåriga tekniska linje.

– Jag var mammas pojke, en ganska tystlåten kille som gillade läxor och hade bra betyg. Därför föll det sig först självklart att söka teknisk, men jag insåg som tur var snabbt att jag ville ha ett arbete där jag fick arbeta med händerna, säger Anders Brännström med ett stort skratt.

– Jag gick bara två veckor på teknisk, sedan insåg jag att det inte var det jag ville syssla med, fortsätter han.

Efter ett år på Bygg- och Anläggning var det dags att välja inriktning och det var då han valde att satsa på muryrket.

– Murning är för mig mycket mer ett hantverk än många av de andra så kallade hantverksyrkena. På den tiden blandade vi vårt bruk i skottkärror och använde inte så mycket maskiner, minns Anders Brännström.

Yrkesvalet var en lyckoträff, eller kanske en självklarhet med tanke på hur han själv ser på det arbete han utför idag:

– Jag trivs på kontoret men har lätt för att lösa problem ute på arbetsplatserna. Jag har bra handlag och älskar att jobba med fasadarbeten.

Tegelvilla

Någon framgångsrik anfallsspelare på den riktiga fotbollsplanen blir han kanske inte, men med flera andra idrottstroféer från tolv år som basketspelare i division ett och sju år som elitspelare har han trots det skäl att känna stolthet över idrottsliga prestationer. Hoppet som anfallsspelare vilar idag snarare på sonen Anton, åtta år, som nu spelar fotboll med pappa Anders som tränare. I det Brännströmska hemmet finns det även två kvinnor, hustrun Lena och den elvaåriga dottern Elin. Hur bor man då om man huserar ihop med chefen för JM Fasad? Jo, i en rödbrun tegelvilla på en villagata i Västerås.

– Men jag kommer att putsa villan inom två år, lovar Anders Brännström innan det är dags för honom att bege sig de elva milen hem till familjen och tegelvillan.

Annica Holmgren

MIKAEL SPANAR ÖVER FASADEN

Mikael Karlsson på Stark Fasad tror på utveckling. Visst är han stolt över att jobba i en traditionstyngd bransch, men han är samtidigt mån om att inte fastna i det gamla. I stället vill han samla intryck och impulser från andra branscher och från andra länder. På skrivbordet har han inte bara branschpress och Dagens Industri – utan också heminredningstidningar och resetidskrifter.

Filosofin är att blanda och hela tiden låta sig utmanas. Den filosofin har också hjälpt honom att utveckla familjeföretaget som startades av pappa Roland Karlsson i Eskilstuna på 1950-talet. När Mikael Karlsson kom in i företaget var det som utbildad ekonom, men för att kunna sköta jobbet ville han också lära sig hantverket från grunden. Nu kombinerar han sina kunskaper från två olika håll och ses som lite av en uppstickare i branschen. Att han bestämt motsätter sig att hans egna barn ska ta över företaget en gång är symptomatiskt för en som inte tvekar att gå mot strömmen. Företag ska drivas professionellt och inte genom släktband, menar han.

Gått i täten

Stark Fasad var först med klätterställningar, istället för traditionella byggnadsställningar. Offensiv marknadsföring med stora vepor är en annan av Mikael's idéer som fått spridning i branschen. Stark

Fasad arbetar med tydliga kärnvärden som ska genomsyra allt de gör. Och på Stark Fasad är man inte enbart en vän av gamla beprövade metoder och materialval, utan jobbar lika gärna med det som är nytt och modernt.

Framtidens utmaning

Tanken att kombinera det bästa från olika världar har Mikael Karlsson tagit med sig när han 1998 flyttade en del av företaget från Eskilstuna till Stockholm. Han försöker att praktisera de positiva delarna av småstadsmentaliteten i huvudstaden, främst när det gäller arbetssätt och nära kundrelationer. Kunden ska alltid stå i centrum och som entreprenör har man ett ansvar att inte lova mer än man kan hålla, oavsett om det gäller tidplaner eller utförande.

Mikael Karlsson gillar att resa, men vare sig det gäller att besöka en mässas utomlands eller det handlar om en ren nöjesresa är det byggnadsställ-

ningen som drar. Hur gör dom här? Kan dem något som jag inte kan? Finns här ett utrymme för något nytt som vi kan tillföra?

Med den inställningen är det ganska självklart att Mikael Karlsson vill se öppna gränser och inte räds utländsk konkurrens. Är det bara yrkeskunnigt folk som kommer in är de mer än välkomna både som anställda och som entreprenörer. För hur skulle Sverige ha sett ut om vi inte hade fått sälja våra Ericsson-telefoner eller vår skog på andra marknader?

Vad har då denna nyfikna visionär för drömjobb? Man kan lätt förledas att tro att det skulle vara något av alla de nya bostadsprojekten i Mälardalen eller varför inte färdigställandet av Stockholms nya stadsbibliotek. Säkert lockar dessa byggprojekt, men inte lika mycket som tanken på att få lägga mursleven på Stockholms Slott. Att få lyfta den fasaden och göra den mer attraktiv vore en fullträff för Mikael Karlsson och hans företag.

Åse Lidbeck

Mikael Karlsson drömmer om att få renovera fasaden på Stockholms Slott. Ett arbete som ännu inte är aktuellt. Men Stark Fasad har satt avtryck på många andra Stockholmsfasader, till exempel Berns Salonger och Sickla Kaj.

Familjeföretaget i norr har personalen i fokus

Ronnie Jeppesen är en av delägarna till Jeppes Puts. Han äger företaget tillsammans med sina två yngre bröder Karsten och Per. Företaget är ett familjeföretag som funnits i snart 40 år. Det startade 1968 av deras far som arbetat i branschen i över 50 år.

Ett av de jobb som Ronnie Jeppesen på Jeppes Puts känner sig mest stolt över är tillbyggnaden av Folkets Hus i Huddiksvall. Idag är arbetet klart, men på bilderna är renoveringen i full gång.

Jeppes Puts ligger i Gävle, men de flesta uppdragen ligger runt Uppsala med omnejd. De har även lite jobb i Stockholm, men har tagit beslutet att de ska hålla sig till norra Uppland. Jeppes Puts genomför all typ av mur- och putsarbeten, men har ett litet sidospår där de genomför stuckaturarbeten och en av bröderna har gått en utbildning i detta.

Familjeföretag

Jeppes Puts består idag av ett femtontal anställda i åldrarna 20 till 57 år. De är alla yrkesutbildade murare eller byggingenjörer. Ronnie Jeppesen började själv på företaget 1970. Han var då nyutexaminerad murare med en byggingenjörsexamen i botten. Under 1980-talet växte företaget och de hade närmare 40 anställda. Men företaget blev

väldigt tungjobbat med så många anställda och de bestämde sig för att minska ner antalet anställda till dagens 15 personer.

– Eftersom företaget är ett familjeföretag känns det bättre att man känner de anställda och har en bra kontakt med var och en, säger Ronnie Jeppesen.

De vill fortsätta att driva företaget som ett familjeföretag. Det är många inom familjen som ska försörja sig och sina respektive familjer på företaget som idag sträcker sig över två generationer.

– Vi har hittat den nivån vi gillar och kommer att fortsätta driva företaget som ett familjeföretag i samma tappning som nu, säger Ronnie Jeppesen.

Uppdragen som Jeppes Puts åtar sig genomförs oftast med en arbetsstyrka på fem eller sex män. Ibland samarbetar de med mindre företag och hyr

in extra resurser eller utrustning via dem. Jobben är väldigt olika i omfattning, och de sträcker sig från tre veckor upp till ett år.

– Det är sällan vi har så stora jobb att vi blir kvar i ett års tid. De flesta jobben vi gör tar mellan tre, fyra månader, säger Ronnie Jeppesen.

Jobben ligger från mitten av mars till början av december. Under vintern vilar uppdragen, då väldigt få uppdragsgivare norr om Stockholm är intresserade av uppvärmningskostnader i samband med ett uppdrag. Under denna tid består jobbet mest av att reparera och gå igenom utrustning, arbetsredskap och maskiner så att verksamheten inte står stilla under nästa högsäsong på grund av maskiner som inte fungerar.

Nya färger

95 procent av jobben kommer in via anbud, men självklart bygger det mycket på goda rekommendationer. Ronnie Jeppesen konstaterar att den bästa reklamen de kan få är en bra rekommendation. Jobben består framförallt av nyproduktioner och renoveringar av ”60-talsbunkrar” med släta fasader. Tittar man på vilka stora förändringar som har präglat branschen genom tiderna nämner Ronnie Jeppesen framförallt färgsättningen.

– Man har gått från mörka färger till mycket ljusare och gladare färger, säger Ronnie Jeppesen. Idag är det mycket gult och vitt. Det finns många nya färger på marknaden och ibland kan man till och med tro att det är plastfärger, men det är det inte.

Stressigare idag

Ronnie Jeppesen anser att den största förändringen i jobbet idag är stressen. Det är mycket kortare tidsaspekter på alla jobb.

– Allt ska helst vara klart innan vi har påbörjat arbetet. Dessutom blir det en hel del väntetider som inte ingår i uppdraget. En annan skillnad är att vi idag använder maskiner i mycket större utsträckning, förr var det mer handarbete, påpekar Ronnie Jeppesen.

Mycket har hänt sedan 1970 då Ronnie Jeppesen som ung, nyutexaminerad murare klev in och började arbeta i faderns företag. Många jobb har utförts och det finns en uttalad stolthet över de arbetsuppgifter som har gjorts under åren. Ett av de uppdrag som Ronnie Jeppesen känner sig mest stolt över är tillbyggnaden vid Folkets Hus i Huddiksvall. Huset är byggt under 1800-talet och Jeppes Puts fick uppdraget att göra en tillbyggnad i samma utförande som den äldre byggnaden.

Lotta Wrangle

Nybyggda hus från 2000-talet har en modernistisk arkitektur som utmärker sig genom ljusa fasader, stora glasade fönsterpartier och stora balkonger och terrasser.

Det blir allt vanligare att byggsystemen bygger på prefabricering, med rumsstora planelement som tillverkas i fabrik och monteras på bygget.

Bebyggelsen från det senaste millennieskiftet har ofta en omsorgsfull utformning med fasader i tegel eller puts och natursten i entréer. Det blir också allt vanligare att fasaderna består av flera olika material.

Romanfigurer, äventyr och vinprovning på årsstämman 2006

Solen gassade och humöret var på topp när SPEF's medlemmar anlände till Knistad Hotell och konferens strax utanför Skövde den 18 maj. Skälet till den glada sammankomsten var att det var dags för årsstämma. Knistad Hotell och Konferens är en förstklassig golf- och konferensanläggning i herrgårdsmiljö och för dem som så önskade gavs det också möjlighet att träna svingen på fredagen.

På torsdagen fick golfklubbarna vila till förmån för ordförandeklubban. Dagens första programpunkt var dock inte stämmohandlingarna, utan en historisk vandring i Arns fotspår under ledning av en inhyrd guide. Jan Guillou har satt platsen på kartan och det var många som uppskattade att själv få trampa samma mark som denna omskrivna romanfigur. Efter motion och frisk luft var det så dags att ta plats inomhus och hålla den traditionella årsstämman. Protokoll därifrån finns att ladda ner från hemsidan (www.spef.org) för dem som inte har tagit del av det ännu.

SPEF går en spännande framtid till mötes. Vad kunde då passa bättre än att låta en av vår tids stora äventyrare, Ola Skinnarmo, avsluta eftermiddagen med en inspirerande föreläsning om sina äventyr runt om i världen? Hans föreläsning handlade mycket om mental styrka och fokusering, områden som alla är betjänta av att få lära sig lite mer om.

Innan det var dags att avnjuta en kulinarisk måltid fick alla medlemmar delta i en timmes vinprovning. Vinets historia sträcker sig ännu längre bak än pustens historia. De äldsta spåren av vinodling har daterats till 6000–5000 år före Kristus.

Golfklubbarna fick vila medan Anders Drakes klubbade viktiga beslut.

Två män från Tremans Fasad AB.

Ola Skinnarmo berättade bland annat att han förfrös tungan under en expedition.

Niklas Karlsson låter de jästa druvorna fresta doftsinnet.

På torsdagen samlades alla till årsstämma på Knistad Hotell och Konferens.

En guide lotsade SPEF's medlemmar i Arns fotspår.

Gino Carinci njöt också av vinprovningen.

Jan Persson.

Medlemsföretag i SPEF	
Företagsnamn	Ört
Allt i Murning i Karlshamn AB	Asarum
Blidö Mur & Puts AB	Täby
Dalens Mur och Puts AB	Stockholm
F & C Mureri KB	Hising-Backa
Fasad-Murteknik AB	Huddinge
Fasadex AB	Malmö
Fasadfirman Pigmentet AB	Södertälje
Fasadrenoveringar Roland Karlsson i Mälardalen AB	Eskilstuna
Glose Murning & Puts AB	Kärna
Göteborgs Fasadputs AB	Göteborg
Jensens Murarfirma i Södertälje AB	Södertälje
Jeppes Puts AB	Furuvik
JM Entreprenad AB Fasad	Stockholm
Karlssons Fasadrenovering AB	Ädelfors
Kumla Fasad Team AB	Kumla
Morneon Bygg AB	Bandhagen
Morneon Fasad AB	Arlöv
Mur & Fasadteknik i Göteborg AB	Göteborg
Murargruppen i Uddevalla AB	Uddevalla
Murbiten Bröderna Pettersson AB	Hising-Backa
Murverket i Värmland AB	Karlstad
Olofssons Fasadputs & Måleri Bygg AB	Svenshögen
PM Fasader AB	Jönköping
Puts & Mur AB	Göteborg
Puts & Plattsättnings AB	Stockholm
Puts & Tegel i Örebro AB	Örebro
SE-Puts & Murning AB	Stockholm
Stark Fasadrenovering Aktiebolag	Norsborg
Stiftelsen Byggnadshyttan på Gotland	Visby
Stockholms Fasad & Konsult AB	Bromma
Stuckatören AB	Rosersberg
Thermo-Fasad AB	Västra Frölunda
Tobiasson AB, Byggnadsfirman O A	Göteborg
Tremans Fasad AB	Hedemora
Valbo Fasad Entreprenad AB	Gävle
Åby Fasad AB	Norrköping